

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПО ЗАПОБІГАННЮ ПИЯЦТВУ І НАРКОТИЗМУ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

УДК 343.2.01

Сучасна криміногенна ситуація в Україні характеризується загостренням багатьох кримінальних процесів та явищ, які раніше не являли собою такої серйозної загрози як суспільству, так і державі. Особливу занепокоєність викликає ситуація щодо вживання неповнолітніми алкоголю і наркотиків. Також помітне місце в структурі злочинності неповнолітніх займають злочини, що вчиняються у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. За даними сучасних кримінологічних досліджень, кількість злочинів, які вчиняються неповнолітніми в стані сп'яніння становить 10-15 % від загальної кількості злочинів, вчинених неповнолітніми (без урахування високого рівня латентності цього виду злочинів). А за даними О. Г. Кальмана у такому стані було вчинено до 90 % насильницьких і до 70 % корисливих злочинів [1, с. 268; 2, с. 477]. Така тривожна ситуація загрожує, з одного боку, отримати в майбутньому хворе суспільство, що неодмінно позначиться в усіх сферах життя держави, а з іншого – пияцтво і наркотизм тісно пов'язані зі злочинністю, оскільки сприяють розвитку джерел виробництва наркотиків, їх розповсюдженню, а також вчиненню злочинів у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння.

Такий стан проблеми змушує констатувати, що сучасні заходи державної політики у сфері запобігання вживання алкоголю, наркотиків та злочинності неповнолітніх не приносить очікуваних результатів. Відповідно, виникає гостра необхідність до пошуку нових ефективніших форм запобігання цим негативним явищам.

Зазначені соціально-правові явища були об'єктом досліджень вчених-юристів, соціологів, психологів, медиків здавна. Так, проблеми пияцтва, наркотизму і злочинності неповнолітніх вивчали В.В. Беспалько, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, В.І. Лазаренко, І.П. Лановенко, Н.Ю. Максимова, А.А.Музика, В.Г. Пшеничний, О.О. Сердюк, Д.О. Штанько та ін.

Однак, в їх дослідженнях та наукових працях недостатньо приділено уваги питанню специфіки злочинів неповнолітніх, які вчиняються в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння та ролі держави у запобіганні цим явищам.

Ми погоджуємось з результатами багатьох досліджень, які довели, що пияцтво і наркотизм серед неповнолітніх – це, перш за все, прояви порушень поведінки, які, в свою чергу, зумовлені, в більшій мірі, соці-

альним середовищем [3, с. 30]. Відповідно, один із головних напрямів державної політики має бути направлений на створення потужної і ефективної системи виховного процесу, тобто виховної роботи в підлітковому середовищі.

Проте, перш ніж почати вирішувати будь-яку проблему, необхідно з'ясувати причини її виникнення. А причини пияцтва і наркотизму неповнолітніх можна назвати багато. Основними з них виступають:

- бездоглядність та відсутність належного впливу з боку батьків та контролю за поведінкою у вільний час;
- негативний вплив мас-медіа, особливо відеофільмів;
- негативний вплив вуличних компаній друзів;
- відсутність достатніх знань про наслідки вживання алкоголю й наркотиків;
- матеріальні нестатки сім'ї;
- недоліки у шкільному вихованні;
- недоліки у системі правового виховання неповнолітніх і як наслідок відсутність достатніх знань про наслідки вчинення злочинів;
- недоліки у системі працевлаштування;
- безкарність за вчинене діяння та недоліки у діяльності правоохоронних органів, які повинні проводити профілактичну роботу.

На нашу думку, для зменшення поширеності пияцтва та наркотизму серед неповнолітніх і пов'язаних з ними злочинів, державна політика повинна реалізовуватись в таких напрямках:

- вирішення комплексних соціально-правових завдань, до яких відносяться проблеми дозвілля неповнолітніх і молоді; формування ціннісних орієнтацій; формування правової культури у процесі правового виховання та навчання;
- прийняття та реалізація загальнодержавної програми антинаркотичної та антиалкогольної пропаганди серед населення; належне фінансування та реалізація вже прийнятих програм (Указу Президента України «Про національну програму правової освіти населення» від 18.10.2001 р. № 992/2001; Указу Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» від 15.03.2002 р. № 258/2002; Постанови КМУ «Про затвердження Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007-2009 роки» від 20.12.2006 р. № 1767; Постанови КМУ «Про затвердження Програми реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003-2010 роки» від 4 червня 2003 р. № 877 та ін.). Для реалізації цього напрямку, в першу чергу, необхідна належна фінансова підтримка зї сторони держави. По-друге: відповідно до ст. 11 Закону України «Про

рекламу» засоби масової інформації повинні розміщувати соціальну рекламу інформацію безкоштовно в обсязі не менше 5 % ефірного часу (друкованої площі), відведеного для реклами (пропаганда здорового способу життя, проблеми ВІЛ/СНІДу, профілактика правопорушень та ін.). По-третє: антиалкогольна та антинаркотична пропаганда повинна проводитись з дитячого садка, продовжуватись в школі, у ВУЗах. По-четверте: необхідно зменшити до мінімуму показ і прокат відеофільмів, комп'ютерних ігор, які пропагують насильство (жорстокість), вживання наркотиків, алкоголю, сексуальну розкутість. По-п'яте: заборонити рекламу алкогольних напоїв та цигарок;

- створення центрів соціальної допомоги для осіб, які вживають алкоголь і наркотики (в рамках реалізації Постанови Кабінету Міністрів України від 13.06.02 р. № 809 “Про розвиток мережі центрів ресоціалізації наркозалежної молоді “Твоя перемога”);

- удосконалення адміністративно-правових, кримінально-правових та кримінально-процесуальних заходів запобігання незаконному обігу наркотиків, втягненню неповнолітніх у пияцтво, наркотизм та злочинну діяльність. В даному напрямку, перш за все необхідно виключити ст. 180 з КУаП, а в ст.ст. 304, 314 і 315 КК доповнити кваліфікуючими ознаками – «доведення до стану сп'яніння, яке призвело до вчинення злочину в стані сп'яніння». По-друге: необхідно створити систему ювенальних судів, які будуть розглядати справи про злочини, вчинені неповнолітніми та з їх участю, що дасть змогу ефективно виявляти ті глибинні процеси, які породжують злочинність неповнолітніх, адекватно реагувати на них, запобігати злочину, здійснювати правовий вплив на неповнолітніх, що вчинили суспільно небезпечні діяння, та на осіб, які сприяли антисоціальної поведінці підлітків, забезпечити соціальні реабілітацію неповнолітніх правопорушників та адаптацію їх у суспільстві. Окрім цього, не підтримуємо позицію осіб щодо зменшення контролю за наркотиками (легалізація їх вживання), скасування правової відповідальності за придбання цих засобів для особистого вживання. Досвід деяких країн, які застосували зазначені заходи, повною мірою доводить їх неефективність. Неодноразово, в межах ООН вказувалося, що послаблення або зняття контролю над наркотиками в одній країні має негативний вплив на інші країни. Соціально-економічний, політичний та духовний стан українського суспільства не дозволяє навіть теоретично припускати застосування подібних заходів. Тому, вважаємо, що вирішення проблеми варто шукати в єдиному підході до боротьби з вживанням наркотиків, в об'єднанні сил і засобів із метою упорядкування немедичного попиту, в обмеженні незаконного виробництва, переміщення, збереження, збуту наркотиків і психотропних препаратів;

- скоротити випуск трамадолу – медичного препарату, який викликає наркотичне сп'яніння, який можна придбати практично у кожній аптеці, хоча відпускати без рецепта цей препарат заборонено. В даному напрямку необхідно, в першу чергу – доповнити Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» і внести зміни до наказу про провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, що дозволить позбавляти власників аптек ліцензій на торгівлю фармацевтичними засобами.

Таким чином, ми вважаємо, що реалізація зазначених напрямів повинна сприяти зниженню рівня вживання алкоголю та наркотиків як серед неповнолітніх, так і серед дорослого населення, що неодмінно позитивно позначиться на криміногенній обстановці в країні.

Проте, здійснення цих заходів можливе лише за умови, по-перше: викорінення корупції і хабарництва в органах і установах, які повинні керувати, організувати і контролювати діяльність щодо запобігання негативним соціально-правовим явищам, до яких належать пияцтво, наркотизм і злочинність неповнолітніх; по-друге: спільних та узгоджених дій всіх суб'єктів запобіжної діяльності. І, оскільки пияцтво і наркотизм неповнолітніх – це соціально-кримінологічне явище, то боротися з ним необхідно систематично та цілеспрямовано, а не епізодично.

1. Джужа О. М. Кримінологія. Підручник. / За ред. О. М. Джужа. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн.: Книга 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 712 с.
3. Лазоренко Б.П. Профілактика наркоманій у дитячому, підлітковому і молодіжному середовищі: Довідник для соц. працівників, вчителів, шкільних психологів, батьків. / Б. П. Лазоренко. – К.: Держсоцслужба, 2005 р. – 300 с.

Steblynska O.

Basic Directions of Public Policy on Prevention of the Drink and Narkotism among Minors

The article examines the problem of drink and narkotism among minors and the row of measures, which must be realized by the state on prevention of these phenomena, is offered.

Keywords: drink, narkotism, prevention of the juvenile delinquency, public policy